

Orta dəhlizdən Zəngəzura, Xəzərdən Avropaya

İlham Əliyevin qlobal təşəbbüsləri ilə Avrasiyada yeni nəqliyyat və ticarət körpüləri yaradılır

İkinci Qarabağ müharibəsində əldə edilmiş böyük zəfərdən sonra yaranmış yeni reallıqlardan biri də Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə Azərbaycanın Orta dəhlizin (Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) fəaliyyətinə mühüm töhfə verməsidir. Son illərdə beynəlxalq miqyaslı transmilli layihələrin reallaşmasında aktiv rol oynayan Azərbaycan bu istiqamətdə özünə düşən vəzifələri qətiyyətlə həyata keçirir.

Prezident İlham Əliyevin qlobal təşəbbüsləri ilə Azərbaycan Avropa ilə Asiya arasında nəqliyyat və ticarət körpüləri yaradır. "Şərqi-Qərbi", "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizlərinin fəal aktorlarından biri kimi Azərbaycan Orta dəhlizin daha səmərəli və etibarlı marşrut olması üçün çox müvafəq təkliflər irəli sürür. Bunlardan biri də Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır.

Orta dəhliz - böyük İpək yolu bərpa olunur

Hazırda Orta dəhliz uzaq Çindən yüklərin Avropaya və Yaxın Şərqi daşınması üçün ən təhlükəsiz marşrutlardan hesab edilir. Bu marşrut Şimal dəhlizindən orta hesabla 2500 kilometr qısa və demir yolu ilə səyahət müddətini yeddi-səkkiz günə azaltmaq potensialına malikdir. O həmçinin keçdiyi ölkələr arasında ticarətin inkişafına kömək etmək iqtidarındadır. Bu dəhliz həm də tarixi İpək yolunun yenidən canlandırılmasını şərtləndirir.

Orta dəhliz vasitəsilə yüklər Çin, Qazaxıstan, Türkmənistan, Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyəyə və daha sonra Avropaya daşınacaq. Bu dəhlizin əhəmiyyətini artıran digər məsələ isə Rusiya-Ukrayna müharibəsidir. Çünki Rusiya vasitəsilə Asiyadan Avropa Birliyi (AB) bazarlarına məhsulların tədarükündə problemlərin yaranması Orta dəhlizə olan marağı daha da artırır. Bu baxımdan dəhlizin fəaliyyətinin gücləndirilməsi Qərbi və Şərqi arasında təbii körpü rolunu oynayan Azərbaycan üçün də böyük əhəmiyyət daşıyır.

Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu kimi tanınan Orta dəhliz üzrə hərəkət edən blok qatırı yükləri orta hesabla 20-25 günə Çindən Avropaya çatdırır ki, bu da nəqliyyat dəhlizinin əsas üstünlüklərindən biridir.

Azərbaycan Orta dəhlizin reallaşması üçün çox mühüm addımlar atmaqdadır. Bunu Prezident İlham Əliyev xarici ölkələrə səfərləri və iştirak etdiyi beynəlxalq konfranslarda da bəyan edib. Mayın 3-də ADA Universitetinin təşkilatçılığı ilə Şuşada Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş dördüncü beynəlxalq konfransda da İlham Əliyev bir daha bu mövzuya toxunaraq Azərbaycanın Orta dəhlizə böyük əhəmiyyət verdiyini vurğulayıb. Prezident bu layihənin dəstəkləndiyini və onun nəhəng potensialının mövcud olduğunu deyərək bildirdi ki, tərəfdaşlar yalnız yük daşımaları üçün tranzit marşrutu olmamalı, bu imkandan istifadə edərək, marşrutboyu biznes fəaliyyətini stimullaşdırmalıdır. Yəni Orta dəhlizin tərkib hissəsi olan ölkələr yalnız tranzit-dən gəlirin əldə olunması ilə kifayətlənməməlidirlər. Bu fürsətdən yerli istehsalın stimullaşdırılmasında istifadə edilməlidir.

İlham Əliyev bu istiqamətdə Azərbaycanın dəniz limanına yaxın ərazidə yaratdığı Ələt Azad Ticarət Zonasının fəaliyyətini də dəyərləndirib. Bu zonanın da, əlbəttə ki, fəaliyyətindən böyük gözlənti var. Çünki zonanın güclü qanunvericilik bazası var, qaydalar investitorlar üçün cəlbəedici: "İlkin infrastruktur hazırda yaradılır. Biz bundan istifadə edərək, yeni istehsal sahələri və yeni biznes imkanları yaratmaq istəyirik. Azərbaycanda yaxşılaşan biznes mühitinin olması, vergi və gömrük sahələrində böyük islahatların aparılması və ümumilikdə, bizim bütün maliyyə sistemimizin şəffaflığı istiqamətində həyata keçirilən islahatlar hesab edirik ki, böyük potensial yaradır. Bundan əlavə, coğrafi yerləşməmiz. Dediyim kimi, Azərbaycan təkcə "Şərqi-Qərbi" deyil, "Şimal-Cənub" dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşir. Bütün nəqliyyat imkanlarımız var, infrastruktur tam müasirləşdirilib. Yəni potensial böyükdür. Yenə də deyirəm, bu imkanlara daha geniş baxılmalıdır. Sadəcə tranzit ölkəsi olmaq kifayət deyil".

Zəngəzur dəhlizi həm "Bir kəmə, bir yol", həm də "Şimal-Cənub" dəhlizinin tərkib hissəsi ola bilər

Sözü imzası qədər keçərli olan İlham Əliyev yaxın zamanlarda reallığa çevriləcək Zəngəzur dəhlizinin imkanlarından da söz əraçq bildirib ki, bu dəhliz Asiyadan Avropaya malların, yüklərin daşınmasında ən əlverişli nəqliyyat marşrutu olan Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutuna böyük töhfə verə bilər.

Hazırda böyük İpək yolunun yenidən bərpası istiqamətində həyata keçirilən layihələrin tərkib hissəsi olaraq Çin, Qırğızıstan və Özbəkistan arasında demir yolu əlaqəsi yaradılır. Zəngəzur dəhlizi isə həmin marşrutun davamı, "Bir kəmə, bir yol" layihəsinin və ya "Şimal-Cənub" dəhlizinin tərkib hissəsi ola bilər. Naxçıvan ərazisindən İrənin demir yolu ilə bağlantısı var və bu marşrutla Fars körfəzi istiqamətində yüklər daşına bilər.

Göründüyü kimi, Zəngəzur dəhlizinin qlobal səviyyədə əhəmiyyəti var. İlham Əliyev bu səbəbdən də Azərbaycanın daha böyük həcmdə yüklərin olmasını gözlədiyini deyərək qeyd edib ki, marşrutlar nə qədər çox olsa, bir o qədər yaxşıdır.

Prezident bu layihənin davamı kimi Azərbaycanın çəkdiyi demiryolu xəttinin də əhəmiyyətini dəyərləndirib: "Bizə gəldikdə, biz işğal dövründə ermənilər tərəfindən sökülüb daha sonra

satılan, Füzulidən Zəngilana və demək olar ki, Ermənistanla sərhədə qədər uzanan demir yolunun inşasını gözlənir. Ermənistan ərazisindən keçən 40 kilometrə bir az artıq olan demir yolu xətti inşa edilsə, bu, beynəlxalq layihə olacaqdır".

Əgər Ermənistan öz köhnə əməlinə sadiq qalaraq layihə qarşısında sünə maneələr yaradacaqsa, onlar bundan yalnız udacaqqlar. Çünki bu gün Azərbaycanın Gürcüstan, Türkiyə və Rusiya vasitəsilə Qara dəniz limanlarına çıxışı var, digər tərəfdən İrən ərazisindən də istifadə edilir. Ermənistanın isə belə fiziki bağlantıları yoxdur. Hayastanın layihədən imtinası yalnız özünə böyük zərbə vurmağı ilə nəticələncək.

Hazırda isə əsas məsələ dəhlizin quru yollarının açılışına istiqamətlənib. Bu istiqamətdə də 2 layihə reallaşdırılır - Horadiz-Zəngilan-Ağbend demir yolu xətti və Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbend avtomobil yolu.

Horadiz-Zəngilan-Ağbend demir yolu xətti bu il, Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbend avtomobil yolu isə 2024-cü ildə istifadəyə verilməlidir.

2021-ci il fevralın 14-də İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizinin açılması istiqamətində reallaşması nəzərdə tutulan layihələrdən birinin - Horadiz-Zəngilan-Ağbend demir yolu xəttinin təməlini qoyaraq Azərbaycanın 10 noyabr Bəyanatının müddəalarına sadiqliyini bir daha göstərmiş oldu. Horadiz-Zəngilan-Ağbend demir yolu xətti Zəngəzur dəhlizinin bir parçasıdır. Demir yolu xəttinin ox üzrə uzunluğu 110,4 km təşkil edir. Tikinti işləri 3 mərhələdə həyata keçirilir. Layihə çərçivəsində 8 stansiya, 3 tunel, 41 körpü, 4 yolötürücü və ümumilikdə, 300-ə yaxın sünə mühəndis qurğusunun tikintisi planlaşdırılır. Artıq onların böyük əksəriyyəti reallaşmışdır.

Ümumiyyətlə, bu demir yolunun strateji əhəmiyyəti olduqca böyükdür. Çünki bu nəqliyyat infrastrukturunu Azərbaycan vətəndaşlarının azad olunmuş torpaqlara gediş-gəlişinin təminatında əhəmiyyətli rol oynayacaq və ən mühüm məsələ Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında birbaşa demir yolu nəqliyyat əlaqəsinin yaranmasına böyük töhfə verəcəkdir.

Bu dəhlizin açılması ilə eyni zamanda Rusiya-Türkiyə, Rusiya-İrən, Rusiya-Ermənistan arasında birbaşa demir yolu əlaqəsi qurulacaq ki, bu da bölgədə strateji, iqtisadi və siyasi əlaqələrin yaranmasına böyük töhfə verə bilər.

Zəngəzur dəhlizi ilə həm də Avropaya enerji ixrac edilməsi nəzərdə tutulur. 330 kV-luq Ağcabədi yarımstansiyasının tikilməsi və bu xəttin Zəngəzur dəhlizi vasitəsilə Naxçıvana çəkilməsi və həmin xətt vasitəsilə elektrik enerjisinin Türkiyəyə, oradan da Avropa bazarına ixrac edilməsi məsələsi gündəmədir.

Ən önəmlisi isə, bu demir yolu xətti gələcəkdə Azərbaycandan keçməklə Avropa ilə Asiyayı birləşdirən bir layihəyə çevriləcəkdir. Bu da, öz növbəsində, Qarabağın gələcəkdə iqtisadi potensialına böyük töhfə verəcəkdir.

2021-ci il oktyabr ayının 26-da Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Prezident İlham Əliyevin birgə təməlini qoyduqları, Zəngəzur dəhlizinin bir parçası olan Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbend avtomobil yolunun da tikintisi davam etdirilir. Uzunluğu 123,8 km olan bu yol 4-6 hərəkət zolaqlı olacaqdır. Yolun 2024-cü ildə başa çatdırılması nəzərdə tutulur.

Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanı bölgənin nəqliyyat-logistika mərkəzinə çevirəcəkdir

Göründüyü kimi, Zəngəzur nəqliyyat dəhlizi ölkəmizin ərazisindən keçməklə, Asiya ilə Avropayı birləşdirən "Şərqi-Qərbi" nəqliyyat dəhlizinin bir hissəsinə çevriləcək Azərbaycan Avropa iqtisadi halqasını Asiya ilə birləşdirən yeni bir nöqtədir.

Bu dəhliz həmçinin qardaş Türkiyə Respublikası üçün önəmli iqtisadi imkanlar tanyacaq. Türkiyə bu dəhlizdən istifadə edərək əsas iqtisadi tərəfdaşlarından biri olan Azərbaycana birbaşa quru yolu reallaşdıracaq. Şübhəsiz ki, bu da, öz növbəsində, ikitərəfli iqtisadi və tərsim əlaqələrinin daha sürətli inkişafına şərait yaradacaq. Digər tərəfdən, Zəngəzur dəhlizi həm də Türkiyə üçün Orta Asiyaya bir ticarət qapısı rolunu oynayacaq və bu ölkənin türk dünyası ilə iqtisadi əlaqələrini gücləndirməsinə imkan verəcəkdir.

Azərbaycanın Orta dəhlizə verəcəyi töhfələrdən biri də Bakı-Tbilisi-Qars demir yolu xəttinin uzadılmasıdır.

İlham Əliyev hazırda bu istiqamətdə işlərin aparıldığını söyləyib. Hazırda Azərbaycan bu məsələnin həlli üçün əlavə vəsaitlər ayırır: "Gürcüstan ərazisində ötürmə qabiliyyətinin 5 milyon tona qədər artırılmasına biz təxminən 140 milyon dollar ayırdıq. Ümid edirik, bu gündən etibarən maksimum bir il ərzində biz buna nail olacağıq. Eyni zamanda biz Gürcüstanın mövcud və planlaşdırılan dəniz limanlarının potensialı baxımından gələcək əməkdaşlığı fəal şəkildə qiymətləndiririk. Mən müəyyən nəticələrin əldə edilməsini qabaqlamaq istəməzdim. Biz böyük potensialı ciddi şəkildə görürük və qiymətləndiririk, çünki Orta dəhlizlə Xəzər vasitəsilə Gürcüstanın dəniz limanlarına, sonra isə Türkiyəyə böyük yük axınına öncədən görə bilirik. Reallıq belədir".

Göründüyü kimi, regionun inkişafı, təhlükəsizliyin təmin olunması istiqamətində işlər görən, təşəbbüslərlə çıxış edən Azərbaycan Orta dəhlizin imkanlarını genişləndirəcəkdir, Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə həm də bölgənin nəqliyyat mərkəzinə çevriləcəkdir.

*Rəşad BAXŞƏLİYEV,
"Azərbaycan"*